

23.6.10

מפגש אזרחות מס' 3

אדריאנה קמפ – מהגרות וזרות – מהגרות עבודה בישראל

נוכחות: תלמה, מיקי, אראלה, שרי, יהל, מיכל דגן, סלבה, רותי, שירין.

אדריאנה היא חוקרת שתרמה רבות למחקר בנושא הגירת עבודה. חוקרת מהחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת ת"א. פעילה בקו לעובד ובעבר הייתה שם חברת ועד. יו"ר האגודה לזכויות האזרח.

רקע : מהגרות עבודה לישראל מגויסות לצורך זה באופן פורמאלי וזאת בניגוד לקבוצות אחרות שהגיעו באופן ספונטני. במחקר שעשינו (עם החוקרת רבקה רייכמן) גילינו שיש קשר בין המהגרים למקום היעד שאליו הם מגיעים. המהגרים קולומביאנים שראינו סיפרו שהם הגיעו משתי עיירות די גדולות מאותו אזור. זהו אזור שמייצר קפה ובשנות ההגירה תעשיית הקפה בקולומביה ספגה מהלומה ורבים פוטרו. המהגרים שמעו על ישראל דרך יהודים/ישראלים שגרו/עבדו באותו אזור, חזרו לישראל והציעו להם לבא לעבוד כאן. דרך שנייה הייתה דרך אדם שקראו לו עוזי והוא פעל באחת משתי הערים הגדולות הללו. הייתה לו סוכנות נסיעות שפרסמה אפשרויות עבודה בישראל. הוא היה מעיין קונסול שתוודך בין מועמדים להגירה משם למעבידים כאן. עוזי סיפק אישורים כדי שהמהגרים ייכנסו לכאן כתיירים.

בשנים האחרונות וסביב כתיבת הספר שהוצאתי ב2008 עסקתי בקשר שבין הכלכלה הפוליטית של הגירת העבודה לבין הכלכלה הסימבולית. העיסוק בכלכלה מייצר דיון בערכים שאינם כלכליים ברי כימות וגם סתירות בלתי פוסקות. מה שמקומם אותי מאוד הוא הניסיון לדבר על מהגרות עבודה או כקרבנות או כגיבורות. הדיכטומיה הזו מותירה לנו מרחב מאוד צר של התייחסויות.

אני אתחיל בסיפור שהוא אולי קיצוני אבל זה הקיצוני מעיד על המרכז. זהו סיפור של ליו שהגיעה לישראל כדי לעבוד בעיקר בעבודות סיעוד בדומה ל 50000 נשים שמגויסות לצורך זה לבא לישראל. טרם בואה היא עברה בדיקות רפואיות ובדיקת היריון. בחלוף חודשיים מהגעתה לישראל היא גילתה שהיא בהריון ופנתה למשרד הפנים כי הייתה חייבת לחדש את האישור שהיה שלה. משרד הפנים אמר לה שיש לה 2 אפשרויות – 1. ללדת בישראל ולשלוח את הילד שלה הביתה. 2. לעזוב את ישראל יחד עם התינוק. האופציה השנייה שהוצעה לה לא מכסה את עלויות הגעתה לכאן שהיו בין \$4500 ל\$8000. הסיפור של ליו הגיע לקו לעובד והוחלט לקחת אותו לבג"צ. חשבנו שזה יהיה טוב כי בג"צ יורה למדינה לפרסם את הנוהל שעד אז לא פרסם. בעקבות העתירה משרד הפנים רענן את הנוהל והחליט שכל אישה מהגרת עבודה שתכנס להריון תצטרך לעזוב יחד עם התינוק. במקרה של ליו - נתנו לה לשלוח את התינוק ולהישאר פה.

העתירה שהוגשה לבג"צ בעניין הנוהל עדיין תלויה ועומדת

אני אחלק את הדיון לשני חלקים –

1. חלק ראשון יעסוק בשאלה מה לזו עושה פה? מהם התנאים שמאפשרים ומאיצים את הגעתה לפה? נשים דגש על היותה אשה.
אחת המגמות הבולטות בהגירה היא פמיניזציה של כל צורות ההגירה. ממוצע גילאי נשים מהגרות פיליפינים הוא 35. נשים נפאליות והודיות צעירות באופן משמעותי.
2. חלק שני יעסוק בשאלה מה קורה לזו כשהיא מגיעה לאן שהיא מגיעה?

נתחיל בחלק הראשון - מה לזו עושה כאן ואיך היא מגיעה לכאן?

סיפורה של לזו מדגים את מגמת פמיניזציה של ההגירה. שיעורן של נשים מקרב כלל הם הולך וגדל. אוכלוסיית המהגרים בעולם (לא כולל פליטים) הוא 175 מיליון – כ 3% מכלל אוכלוסיית העולם. קצת למעלה ממחציתם הוא נשים.

למה יש פמיניזציה של ההגירה?

1. ההסבר הראשון -
צורת ההגירה הלגיטימית ביותר במדינות המערב החזקות הפכה להיות איחוד משפחות. לפיכך, לא בכדי בעשור האחרון המלחמה כנגד איחוד משפחות הפכה למרכזית בהרבה מדינות.
* הערת ביניים - היום בישראל טוענים שיש בין 110,000 ל 120,000 היתרים למהגרי עבודה וכן מספר דומה של עובדים/ות ללא אישורים. מספר העובדים ללא אישורים הוא לא מדויק ויש עיוותים רבים בספירתו. לפי המספרים הללו מהגרי העבודה מהווים 8.3% מהעובדים/ות בישראל. אם נסתכל רק על הסקטור הפרטי אז זה יהיה יותר מ 11%.*

2. ההסבר השני -

תהליכים של רה-סטרוקטורציה, איך מארגנים את השיטה הכלכלית-פוליטית ואת היחסים בין מדינה, הון ועובדים.
רה-סטרוקטורציה של מדינת הרווחה מביאה לצמצומה או חיסולה. אחד הביטויים הרלוונטיים הוא הפרטת שירותים חברתיים והפרטת זכויות. נשים מהגרות ממלאות פונקציות שבעבר מלאה מדינת הרווחה. מהגרות העבודה הן תוצר של מדינת הרווחה המופרטת.

בישראל מהגרות עבודה – אלה שגויסו באופן פורמלי – באות לטיפול בקשישים ובנכים סיעודיים וזאת להבדיל ממקומות אחרים בהם ניתן לבא לעבודות אחרות. עד לשנת 1995 היו עד אלפים בודדים של נשים עם אישורים. היום יש 50000 אישורים לנשים מהגרות שעוסקות בסיעוד. ענף הסיעוד הוא המעסיק הגדול ביותר של מהגרות עבודה בישראל. זהו התחום שגדל באופן המהיר ביותר ובתחום זה אין מכסות – אין תקרת אישורים.

ב1986 מוגשת הצעת חוק מאוד פרוגרסיבית – חוק סיעוד. חוק הסיעוד מכיר בזכות לחיים של בעלי נכות ואנשים סיעודיים. החוק היה פרי עבודה של גרונטולוגים ועו"סיות פרוגרסיביות שגרסו שלא טוב לנתק את הקשיש מסביבתו הטבעית. לפיכך, הנחת המוצא הייתה שצריך לאפשר למי שחפץ בכך להישאר בביתו. בחוק נקבע כי המדינה צריכה לתת גמלה לקשישים וסיעודיים.

ב1988 התחיל יישום החוק. בסי' 8 של החוק נקבע כי הגמלה תינתן בעין (לא כסף אלא שירותים). משרד האוצר אמר שההיגיון הוא שהכסף לא ילך לקשיש כדי שהמשפחה לא תיקח ממנו. בנוסף נקבע שצריכים להיות מתווכים בין המדינה לקשיש אלא שהמתווכים הם גורמים פרטיים. היום חברות כוח אדם שעוסקות בסיעוד ומתעסקות בגיוס, מיון, ושרותי קרקע בישראל הם הסקטור הגדול ביותר של חברות כוח אדם. סקטור זה נוצר יש מאין בגלל החוק. מה היה קודם? קודם טיפלו בקשיש במשפחה או שבגלל העלויות הגבוהות לא היה לקשיש ליווי צמוד תמידי. משרד האוצר אמר שאם יינתנו שירותים ויהיו גורמים מתווכים נשיג את מטרותנו שהיא הורדת עלויות. החלופה לכך היא שהמדינה תממן יותר מוסדות טיפול.

ב1995 מנוסחת התכנית הפיליפינית שמסמנת את הפיליפינים כמקום שממנו ניתן יהיה להביא עובדות. בגלל התכנית אפשר לקבל עובדת פיליפינית תמורת \$700 בחודש ל 24 שעות 7 ימים בשבוע.

בענפים אחרים הייתה דינאמיקה של החלפה. בסיעוד לא הייתה החלפה – זהו תחום חדש. זה סיפורה של מדינת הרווחה המופרטת וגם סיפור על שדרוג של זכויות אזרחיות על חשבון שלילת זכויות מזרות/ים. סיפורן של מהגרות/י העבודה הוא סינדרום ה-WANTED BUT NOT WELCOME.

סך הכספים שמהגרות עבודה מעבירות למדינתן גדול מסך התמיכות שהמדינות העשירות מעבירות למדינות העניות המתפתחות.

15% ממקבלי גמלאות בישראל ממשים את האישורים למטפלות שצמודות אליהם 24/7.